

AUXILIARUL PREDICATIV – TERMEN CONDIȚIONANT AL PREDICATIVULUI SUPLIMENTAR

Predicativul suplimentar și numele predicativ, în termenii gramaticii relațional-neotradiționale, sunt definiți ca funcții sintactice condiționate, monosubordonate, realizate în prezența unui termen condiționant. Altfel spus, constatăm că relația dintre substantivalul regent și predicativul suplimentar/numele predicativ este determinată de realizarea altei relații, în prezența obligatorie a unui termen, numit în consecință *termen condiționant*.

În cele ce urmează propunem o analiză comparativă a celor două funcții sintactice din perspectiva termenului condiționant, cu scopul de a reliefa ocurența auxiliarului predicativ în structurile cu predicativ suplimentar.

1. În sintaxa limbii române, distincția dintre un verb predicativ și un auxiliar predicativ s-a bazat pe un criteriu sintactic: prezența în vecinătatea auxiliarului predicativ a numelui predicativ. Potrivit acestui criteriu de diferențiere, în GALR 2005 se disting două clase de verbe: *verbe copulative* (cer prezența obligatorie a numelui predicativ) și verbe noncopulative (nu admit această poziție sintactică) (GALR 2005, vol. I, p. 352). Deși nu poate fi explicit menționată expresia relației dintre auxiliarul predicativ și numele predicativ, există numeroase studii care admit existența unei relații sintactice între cele două lexeme. Dintre aceste relații, pot fi amintite următoarele variante de interpretare:

– numele predicativ se subordonează verbului: „numele predicativ este o poziție sintactică de sine stătătoare, reprezentând un complement de tip special al verbului, poziție cerută, matricial, de clasa verbelor copulative” (GALR 2005, vol. II, p. 268)¹. Deși este considerat determinant al verbului copulativ, tot în GALR 2005 (vol. I, p. 352) se precizează că numele predicativ se subordonează nominalului subiect;

– relația pe care o contractează auxiliarul predicativ cu numele predicativ este de interdependență².

¹ În această situație s-ar putea vorbi despre o valență sau despre o complinire a auxiliarului predicativ. Vezi, în acest sens, GALR 2005, vol. I, p. 352; GALR 2005, vol. II, p. 268; GBLR, p. 477; Guțu Romalo 1973, p. 134–135.

² Argumentul acestui tip de relație se datorează caracterului nesuprimabil al numelui predicativ, fiind, din acest punct de vedere, o relație similară celei dintre verb și nominalul subiect. Vezi Pană Dindelegan 1999, p. 41. În ceea ce privește relația dintre numele predicativ și un alt nominal din structură, Gabriela Pană Dindelegan consideră că aceasta „este de dependență unilaterală, deoarece ocurența atributivului implică ocurența, în aceeași structură, a nominalului, dar nu și invers. Vezi Pană Dindelegan 1999, p. 43. Pentru relația sintactică de interdependență pe care o stabilește auxiliarul predicativ + numele predicativ față de nominalul-subiect, vezi Iordan–Robu 1978, p. 594.

1.1. Teoria inexistenței vreunui raport gramatical între auxiliarul predicativ și partea de vorbire prin care se exprimă numele predicativ, enunțată de către D. D. Drașoveanu și continuată de școala de gramatică clujeană, a pornit de la o situație limită: imposibilitatea relaționării *verb + adjectiv*. Argumentele care infirmă constituirea într-o sintagmă a verbului și a adjectivului se bazează pe categoriile gramaticale distincte ale celor două lexeme, categorii care nu pot fi puse în relație, verbul individualizându-se prin număr și persoană, iar adjectivul prin gen, număr și caz. De aceea, acordul adjectivului constituie indiciul principal al orientării relației numelui predicativ spre un substantival în cazul N_1 , și nu spre verb. Adjectivul poate actualiza valențele pasive ale N_1 -subiect atât în prezența, cât și în absența auxiliarului predicativ, rolul acestuia reducându-se „la însăși această simplă prezență, care face ca adjectivul să fie [...] altceva decât atribut” (Drașoveanu 1997, p. 147).

2. O altă clasificare a verbelor în sintaxa limbii române este realizată în funcție de conținutul lexical al acestora. Astfel, pot fi identificate *verbele predicative*, cele care au sens lexical de sine stătător, și *verbele nepredicative*, verbele auxiliare și copulativele.

Criteriul insuficienței semantice (Șerban 1970, p. 101; Avram 1997, p. 194–195; Irimia 2008, p. 183) regăsit ca mijloc de diferențiere la nivelul clasei verbului în verbe predicative vs. auxiliarele predicative (= verbe copulative) s-a dovedit inoperant. G. G. Neamțu a demonstrat că verbul *a fi* are un înțeles lexical de sine stătător atât ca verb predicativ, cât și ca auxiliar predicativ. În calitate de auxiliar predicativ, *a fi* „nu și-a pierdut sensul inițial, ci a avut loc doar o deplasare a afirmației de la subiect asupra unei caracteristici a subiectului. Altfel spus, ceea ce se afirmă ca existență prin *a fi*₂ este nu subiectul, ci o caracteristică a lui” (Neamțu 1986, p. 73). Prezența obligatorie în vecinătatea auxiliarului predicativ a unui alt lexem nu este o particularitate care caracterizează doar auxiliarul predicativ, ci este o caracteristică a mai multor verbe predicative, precum: *a constitui*, *a (se) numi*, *a reprezenta*, *a (-i) zice* etc. și, ca atare, acest raționament nu se constituie ca un criteriu de diferențiere a unei funcții sintactice.

3. În ceea ce privește inventarul auxiliarelor predicative, constatăm că acesta este mai restrâns sau mai extins de la un studiu de gramatică la altul, principiul sinonimiei având un rol esențial în completarea așa-zisei liste de verbe copulative. Spre exemplu, luând ca punct de plecare GBLR (2010, p. 480), aici poate fi întâlnit un inventar finit al verbelor care se construiesc cu un nume predicativ, precizându-se că pot fi identificate „verbele copulative standard (copulative în toate aparițiile, precum *a deveni*, [...] *a fi*, *a rămâne*, *a ajunge*, *a se numi*, *a se chema*, *a însemna*, *a părea*) și verbe în cazul cărora valoarea copulativă este secundară, specială (verbe precum *a ieși*, *a se face*, *a veni*, *a se ține*, *a se prinde*, *a arăta*, *a se da*, *a trece*, *a face pe*)”³.

Lista operatorilor copulativi poate fi amendată, în opinia noastră, întrucât o parte dintre aceste verbe funcționează ca termen condiționant pentru predicativul

³ Același inventar al verbelor copulative poate fi regăsit și în GALR 2005, vol. II, p. 280–283, aici notându-se, pe lângă cele de mai sus, și verbul *a se erija* (în).

suplimentar (*a arăta, a se chema, a se da, a se erija, a face pe, a se prinde, a trece, a se ține, a veni*) și de aceea considerăm că inventarul poate fi redus la cele opt verbe pe care le enumeră G. G. Neamțu: *a ajunge, a deveni, a fi, a se face, a ieși, a însemna, a părea, a rămâne* (Neamțu 2007, p. 209; vezi și Neamțu 1986, p. 108; Vulișici Alexandrescu 1995, p. 69).

4. Din punct de vedere sintactic, auxiliarul predicativ, caracterizat prin configurația *substantival N₁ + auxiliar predicativ + substantival* în cazul N₁/N₂, se constituie ca un termen condiționant în cadrul relației dintre cele două substantivale; altfel spus, substantivalul nume predicativ va actualiza valențele pasive ale termenului regent în prezența auxiliarului predicativ: o valență adjectivală actualizabilă prin acord adjectival sau o valență substantival-nominală prin flexiune cazuală (N₁):

Tatăl (N₁) meu era posomorât (N₂) și nu scotea un cuvânt mergând pe lângă cai. (Preda 2010, p. 30),

Ai (N₁') mei toți știau bine că sunt un bleg (N₁"), totuși de ce mi s-ar fi pus pe cap o coroană pe care n-aș fi meritat-o? (ibidem) (vezi Adam 2014, p. 156).

Numele predicativ cu fenomenalizare substantival-prepozițională sau adverbială se va subordona regentului în cazul N₁ prin joncțiune (*Cana este de sticlă*), respectiv aderență (*Spune-mi cum e vremea pe la voi*), aceste relații sintactice având loc exclusiv în prezența auxiliarului predicativ.

Structura sintactică în care se realizează numele predicativ implică recunoașterea sintagmelor condiționate biunivoc: în *tatăl (A) (R₁) meu era (B) (R₂) posomorât (C)*, sintagma R₂ (AC), în care C să fie nume predicativ este condiționată de realizarea sintagmei R₁ (AB) și R₁ (AB), în care B să fie auxiliar predicativ este condiționată de R₂ (AC). Altfel spus, R₁ condiționează pe R₂ și R₁ este condiționat de R₂.

4.1. În calitate de termen condiționant, auxiliarul predicativ poate apărea și într-o structură de tipul: *substantival N₁ + auxiliar predicativ + substantival₁ + substantival₂*. Prezența celor două nominale relevă faptul că auxiliarul predicativ poate funcționa ca termen condiționant atât pentru numele predicativ, cât și pentru predicativul suplimentar:⁴

a ajunge : Nu-i venea să creadă că a ajuns de unul singur (PS) profesor (NP) de limba română;

a deveni: Când constatau vreo abatere de la disciplina muncii, directorii deveneau amândoi (PS) irascibili și neîndurători (NP);

a se face: Scapă blidul din mână, de se făcu tot (PS) bucățele (NP) (Reteganul, P. IV, 31/6, apud DLR, s.v. face);

a fi: Lésii încă ce-au avut oaste mai aleas, o au tras de pen arepi în frunte și la o vreme ca acéie la care și de nevoie numai caută a hi toți (PS) vîteji (NP), că nu era altă cale de viață (Costin 1979, p. 47);

⁴ În GALR se precizează că „verbele copulative se pot construi cu un predicativ suplimentar (*Ea a devenit medic singură, fără ajutorul nimănui*), excepție făcând verbul *a fi* (GALR 2005, vol. II, p. 297; GALR 2008, vol. II, p. 303).

a ieși: *Nimeni nu se mai gândea că ei vor ieși amândoi* (PS) *deputați* (NP);

a părea: *Dar asta trebuie văzut, fiindcă bărbații erau mici și păreau toți* (PS) *tineri* (NP), iar femeile, datorită halatelor lor multicolore, păreau *toate* (PS) *fete* (NP) (Preda 2010, p. 55);

a rămâne: *Pe urma lor, rămaseră toți* (PS) *multă vreme muți, amețiți* (NP). (Voiculescu 2010, p. 173).

4.2. Dintre auxiliarele predicative de mai sus, cel mai frecvent întâlnit în ipostaza de termen condiționant atât pentru numele predicativ, cât și pentru predicativul suplimentar este verbul *a fi*. Acesta este regăsit ca termen condiționant pentru predicativul suplimentar cu fenomenalizare pronominală, substantivală, adjectivală și numerală.

a. *Oamenii sunt toți muritori; Lumea-i toată o poveste; Ai mei pierduți sunt, pașă, toți; Am să te iert – E vechi păcatul / Și nu ești prima vinovată!...* (Minulescu 2009, p. 91);

b. *Legumele sunt mai bune crude; Plăcintele sunt mai gustoase calde;*

c. *Mi-e dor de el ca redactor al acestei publicații săptămânale; Mi-e frică de el ca moderator al acestui show; Mi-e greu cu el ca student la Universitatea din București.*

4.3. Pentru a reliefa trăsătura auxiliarului predicativ de a funcționa ca termen condiționant atât pentru numele predicativ, cât și pentru predicativul suplimentar, am convenit să diferențiem cele două ipostaze prin identificarea unui termen condiționant de gradul I – al numelui predicativ – și a unui termen condiționant de gradul al II-lea, al predicativului suplimentar. Această particularitate a auxiliarului predicativ relevă că în postura de termen condiționant acesta participă, pe de-o parte, ca termen în cadrul sintagmelor condiționate biunivoc, iar, pe de altă parte, ca termen al sintagmelor condiționate univoc progresiv. Opoziția termen condiționant de gradul I vs termen condiționant de gradul al II-lea se asociază cu tipul de construcție specifică celor două funcții sintactice: structură primară, de bază (numele predicativ) vs structură reorganizată (predicativul suplimentar).

Construcțiile cu predicativ suplimentar de mai sus derivă dintr-o bază de structuri bipropoziționale prin (Adam 2014, p. 157–158):

(a) condensarea a două propoziții principale, coordonate copulativ (*Oamenii sunt muritori și ei sunt toți*) prin: (1) identitatea referențială a subiectelor din P₁ și P₂, (2) contragerea gerunzială a lui P₂ (**Oamenii sunt muritori fiind toți*), (3) abrevierea lui *fiind* și (4) glisarea lui *toți* din P₂ în P₁ pe poziția unui predicativ suplimentar;

(b) condensarea unei propoziții principale și a unei subordonate condiționale (*Plăcintele sunt mai gustoase dacă sunt calde*) prin: (1) identitatea referențială a subiectelor din P₁ și P₂, (2) contragerea gerunzială a lui P₂ (*Plăcintele sunt mai bune fiind calde*), (3) abrevierea lui *fiind* și (4) glisarea lui *calde* din P₂ în P₁ pe poziția unui predicativ suplimentar;

(c) condensarea unei propoziții principale și a unei subordonate complete prepoziționale/condiționale/circumstanțiale de cauză (*Mi-e dor ca el să fie redactor al acestei publicații săptămânale, Mi-e frică dacă el este redactor al acestui show, Mi-e greu pentru că el este student al Universității București*) prin: (1) anticiparea subiectului din P_2 în P_1 printr-un complement prepozițional (*Mi-e greu cu el pentru că este student al Universității București*), (2) contragerea gerunzială a lui P_2 (*mi-e greu cu el fiind student...*), (3) abrevierea lui *fiind* și (4) glisarea lui *student* din P_2 în P_1 pe poziția unui predicativ suplimentar.

4.4. Din punctul de vedere al organizării sintagmelor, sintagma condiționată implicată în realizarea predicativului suplimentar cunoaște două tipuri de structuri:

i. substantival – N_1 + auxiliar predicativ: *Plăcintele sunt mai bune calde*;

ii. auxiliar predicativ + substantival – Ac_3 : *Mi-e dor de el ca redactor al acestei publicații săptămânale*⁵.

Încercând să formalizăm relațiile condiționate ce caracterizează construcțiile cu predicativ suplimentar, constatăm că acestea se realizează în prezența auxiliarului predicativ numai dacă auxiliarul predicativ este secundat de numele predicativ. În:

a. *Oamenii (A) (R₁) sunt (B) (R₂) toți (C) (R₃) muritori (D).*, R_2 (AC),

unde C să fie predicativ suplimentar dacă R_3 (AD), în care D să fie nume predicativ dacă R_1 (AB), iar R_1 (AB), în care B să fie auxiliar predicativ este condiționată de R_3 (AD);

b. *Plăcintele (A) (R₁) sunt (B) (R₂) mai bune (C) (R₃) calde (D).*, R_3 (AD),

unde D să fie predicativ suplimentar dacă R_2 (AC), în care C să fie nume predicativ dacă R_1 (AB), iar R_1 (AB) în care B să fie auxiliar predicativ dacă R_2 (AC);

c. \emptyset (A) (R₁) *Mi-e* (B) (R₂) *dor* (C) *de* (R₃) *el* (D) (R₄) *ca redactor* (E)., R_4 (DE),

unde E este predicativ suplimentar dacă R_3 (BD), și dacă C este nume predicativ dacă R_2 (AC) dacă R_1 (AB), iar R_1 (AB), în care B este auxiliar predicativ dacă R_2 (AC). Predicativul suplimentar construit în vecinătatea auxiliarului predicativ se realizează numai în prezența sintagmelor condiționate biunivoc, aceste secundate fiind de o condiționare univocă progresivă. Apariția într-un astfel de context al predicativului suplimentar este condiționată de prezența obligatorie în structură a numelui predicativ.

4.5. Structura: *substantival-N₁ + auxiliar predicativ + însoțitor₁ + însoțitor₂* evidențiază că substantivalul în N_1 (subiect) se individualizează prin două valențe actualizabile în prezența auxiliarului predicativ:

⁵ Dacă se optează pentru valoarea predicativă a verbului *a fi* din expresiile de tipul *mi-e dor, mi-e frică* etc., în această situație predicativul suplimentar se va realiza în urma unei condiționări univoce progresive, această condiționare nefiind determinată în niciun fel de subiectul verbului condiționant – *dor, frică*. Pentru interpretarea lui *a fi* ca auxiliar predicativ, vezi Neamțu 1986, p. 147; Vulișici Alexandrescu 1995, p. 70. Pentru interpretarea lui *a fi* ca verb predicativ și pentru argumentarea poziției de subiect a lexemelor *dor, frică*, vezi GALR 2005, vol. II, p. 340, 349–350; GALR 2008, vol. II, p. 360, 369–370.

a. o valență adjectivală (actualizabilă prin N₂) și o valență substantival-nominativă (actualizată prin N₁"):

Oamenii (N₁') *sunt toți* (PS, N₁") *muritori* (NP, N₂);

b. două valențe substantival-nominative, actualizabile prin N₁" , respectiv N₁"' :

Lumea (N₁')-*i toată*⁶ (PS, N₁") *o poveste* (NP, N₁");

c. două valențe adjectivale, actualizate prin N₂:

Legumele sunt mai bune (NP, N₂) *crude* (PS, N₂).

Acceptarea auxiliarului predicativ ca termen condiționant al predicativului suplimentar implică o redefinire a sistemului triadic a determinanților apersonali ai substantivului (Neamțu 2006–2007, p. 111–144; Neamțu 2014, p. 381–416), predicativul suplimentar individualizându-se ca un determinant apersonal, dislocat de regent de un verb predicativ (*Fetița*_{Tr} *aleargă voioasă*_{PS}) sau de un auxiliar predicativ (*Oamenii*_{Tr} *sunt toți*_{PS} *muritori*_{NP}).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

IZVOARE

- Costin 1979 = Miron Costin, *Letopisețul Țării Moldovei. De neamul moldovenilor*, Editura Minerva, București, 1979.
 Minulescu 2009 = Ion Minulescu, *Romanțe pentru mai târziu*, Editura Jurnalul Național, București, 2009.
 Preda 2010 = Marin Preda, *Viața ca o pradă*, Editura Jurnalul Național, București, 2010.
 Voiculescu 2010 = Vasile Voiculescu, *Zahei Orbul*, Editura Jurnalul Național, București, 2010.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ.

- Adam 2014 = Gabriela Violeta Adam, *Predicativul suplimentar – funcție sintactică eterogenă*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2014.
 Avram 1997 = Mioara Avram, *Gramatica pentru toți*, Editura Humanitas, București, 1997.
 DLR = *Dicționarul limbii române*, vol. I–IX, Editura Academiei Române, București, 2010.
 Drașoveanu 1997 = D. D. Drașoveanu, *Teze și antiteze în sintaxa limbii române*, Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1997.
 GALR 2005, 2008 = *Gramatica limbii române*, vol. I. *Cuvântul*, vol. II. *Enunțul*, Editura Academiei Române, București, 2005; tiraj nou, revizuit, 2008.
 GBLR = *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.

⁶ Optăm pentru valoarea pronominală a lexemului *toată*, întrucât adjectivul nehotărât, din punctul de vedere al topicii, se află întotdeauna în vecinătatea imediată a regentului substantival: *Toți* (adjectiv nehotărât, atribut adjectival) *copiii au venit* vs *Copiii au venit toți* (pronume nehotărât, PS). În structuri de tipul *Lumea-i toată* (PS) *o poveste* (NP), în care numele predicativ și predicativul suplimentar cunosc fenomenalizare substantivală neprepozițională, flexiunea causală intranominativă cunoaște două subipostaze, reprezentate de un C₁" (cazul numelui predicativ) și de un C₁"' (cazul predicativului suplimentar). Vezi Neamțu 2002–2003. Pentru interpretarea lui *toată* ca adjectiv nehotărât cu funcție de predicativ suplimentar, vezi Drașoveanu 1997, p. 154.

- Guțu Romalo 1973 = Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1973.
- Iordan–Robu 1978 = Iorgu Iordan, Vl. Robu, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978.
- Irimia 2008 = Dumitru Irimia, *Gramatica limbii române*. Ediția a III-a revăzută, Editura Polirom, Iași, 2008.
- Neamțu 1986 = G. G. Neamțu, *Predicatul în limba română. O reconsiderare a predicatului nominal*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.
- Neamțu 2002–2003 = G. G. Neamțu, *Curs special de sintaxă a limbii române contemporane*, ms., Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj-Napoca, 2002–2003.
- Neamțu 2006–2007 = G. G. Neamțu, *O clasificare categorial relațională a atributului în limba română. Cu adnotări*, în DR, serie nouă, XI–XII, 2002–2003, p. 111–144.
- Neamțu 2007 = G. G. Neamțu, *Teoria și practica analizei gramaticale. Distincții și... distincții (cu trei seturi de grile rezolvate și comentate)*. Ediția a II-a revăzută, adăugită și îmbunătățită, Editura Paralela 45, [Pitești,] 2007.
- Neamțu 2014 = G. G. Neamțu, *Studii și articole gramaticale*, Editura Napoca Nova, Cluj-Napoca, 2014, p. 381–416.
- Pană Dindelegan 1999 = Gabriela Pană Dindelegan, *Sintaxa grupului verbal*. Ediția a II-a, Editura Aula, Brașov, 1999.
- Șerban 1970 = Vasile Șerban, *Sintaxa limbii române*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1970.
- Vulișici Alexandrescu 1995 = Maria Vulișici Alexandrescu, *Sintaxa limbii române*, Editura Imprimei de Vest, Oradea, 1995.

AUXILIARY PREDICATE – CONDITIONING TERM
FOR THE ADDITIONAL PREDICATIVE ELEMENT
(Abstract)

In this study we tried to demonstrate that the conditioning term of a supplementary predicative can be represented both by predicative verbs and by auxiliary verbs: *a ajunge*, *a deveni*, *a fi*, *a se face*, *a ieși*, *a însemna*, *a părea*, *a rămâne*. Based on the above hypothesis, the supplementary predicative occurring in the proximity of predicative auxiliaries involves redefining the triadic system of the non-personal noun determiners.

Cuvinte-cheie: *auxiliar predicativ, termen condiționant, termen condiționant de gradul II, verbe auxiliare.*

Keywords: *supplementary predicative, conditioning term, 2nd degree conditioning term, auxiliary verbs.*

*Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. E. Racoviță, 21
gabrieladomide@yahoo.com*